

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

3 päivänä syyskuuta 2015 *

Ennakkoratkaisupyyntö — Direktiivi 93/13/ETY — 2 artiklan b alakohta — Kuluttajan käsite — Asianajajan ammattia harjoittavan luonnollisen henkilön tekemä luottosopimus — Sellaisen luoton takaisin maksaminen, jonka vakuutena on luotonottajan asianajotoimiston omistama kiinteistö — Luotonottaja, jolla on tarpeelliset tiedot sopimusehdon kohtuuttomuuden arvioimiseksi ennen sopimuksen allekirjoittamista

Asiassa C-110/14,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Judecătoria Oradea (Romania) on esittänyt 25.2.2014 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 7.3.2014, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Horațiu Ovidiu Costea

vastaa

SC Volksbank România SA,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja L. Bay Larsen sekä tuomarit K. Jürimäe, J. Malenovský, M. Safjan (esittelevä tuomari) ja A. Prechal,

julkisasiamies: P. Cruz Villalón,

kirjaaja: hallintovirkamies L. Carrasco Marco,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 28.1.2015 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Horațiu Ovidiu Costea omasta puolestaan,
- SC Volksbank România SA, edustajanaan avocat F. Marinău,
- Romanian hallitus, asiamiehinään R.-H. Radu, R. I. Hațieganu ja A. Buzoianu,
- Italian hallitus, asiamiehenään G. Palmieri, avustajanaan avvocato dello Stato M. Santoro,
- Alankomaiden hallitus, asiamiehinään M. Bulterman ja M. Noort,

* Oikeudenkäyntikieli: romania.

— Euroopan komissio, asiamiehinään L. Nicolae ja M. van Beek,
kuultuaan julkisasiamiehen 23.4.2015 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL L 95, s. 29) 2 artiklan b alakohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty oikeudenkäynnissä, jossa asianosaisina ovat Horațiu Ovidiu Costea ja SC Volksbank România SA (jäljempänä Volksbank) ja jossa on kyse luottosopimuksen sopimusehdon kohtuuttomaksi toteamista koskevasta vaatimuksesta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 93/13 johdanto-osan viidennessä, yhdeksännessä ja kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”kuluttajat eivät yleensä tunne muiden kuin oman jäsenvaltionsa tavaroiden myyntiä ja palvelujen tarjontaa koskevia sopimuksia säänteleviä oikeussäännöksiä; tämä tietämyksen puute voi saada heidät luopumaan tavaroiden tai palvelujen ostoa koskevien suorien sopimusten teosta muissa jäsenvaltioissa,

– –

– – tavaroiden tai palvelujen hankkijoita on suojeltava myyjän tai palvelun suorittajan vallan väärinkäytöltä, erityisesti yksipuolisilta vakiosopimuksilta ja kohtuuttomalta olennaisten oikeuksien poisjättämiseltä sopimuksista,

tehokkaampi kuluttajansuoja voidaan saavuttaa ottamalla käyttöön yhdenmukaiset kohtuuttomia ehtoja koskevat säännöt; näitä sääntöjä on sovellettava kaikkiin elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin sopimuksiin; – –”

- 4 Kyseisen direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tämän direktiivin tarkoituksena on lähentää jäsenvaltioiden elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten kohtuuttomia ehtoja koskevia lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä.”

- 5 Mainitun direktiivin 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

– –

- b) ’kuluttajalla’ jokaista luonnollista henkilöä, joka tämän direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään ei harjoita ammatti- tai liiketoimintaa;

c) 'elinkeinonharjoittajalla' jokaista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tämän direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään harjoittaa joko julkisen tai yksityisen alan ammatti- tai liiketoimintaa."

6 Saman direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja."

Romanian oikeus

7 Elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisten sopimusten kohtuuttomasta ehdosta annetun lain nro 193/2000 2 §:n, sellaisena kuin se oli voimassa pääasiassa kyseessä olevan luottosopimuksen allekirjoittamisajankohtana, 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

"1. Kuluttajalla tarkoitetaan jokaista luonnollista henkilöä tai yhdistykseksi järjestäytyneiden luonnollisten henkilöiden ryhmää, joka tämän lain kattamien sopimusten yhteydessä ei harjoita liiketoimintaa, teollista toimintaa, tuotantotoimintaa, käsityöläisen ammattia eikä muuta ammattitoimintaa.

2. Elinkeinonharjoittajalla tarkoitetaan jokaista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tämän lain kattamien sopimusten yhteydessä harjoittaa liiketoimintaa, teollista toimintaa, tuotantotoimintaa, käsityöläisen ammattia tai muuta ammattitoimintaa, tai mitä tahansa muuta henkilöä, joka toimii samassa tarkoituksessa tällaisen henkilön nimissä ja lukuun."

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

8 Costea harjoittaa asianajajan ammattia, ja hänen hoidettavakseen annetaan tässä ominaisuudessa muun muassa kauppaoikeuden alaan kuuluvia asioita. Hän teki 4.4.2008 luottosopimuksen Volksbankin kanssa. Kyseisen luoton takaisin maksamisen vakuutena oli kiinnitys Costean "Ovidiu Costea"-nimisen asianajotoimiston omistamaan kiinteistöön. Costea allekirjoitti luottosopimuksen paitsi luotonottajana myös asianajotoimistonsa edustajana asianajotoimiston kiinnitysvakuuden antajana. Kyseinen kiinnitys vahvistettiin samana päivänä Volksbankin ja kyseisen asianajotoimiston, jota tuossa toimessa edusti Costea, välisellä notaarin vahvistamalla erillisellä sopimuksella.

9 Costea nosti 24.5.2013 Judecătoria Oradeassa (Oradean ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin) kanteen, jossa vaadittiin yhtäältä toteamaan riskipreemioon liittyvä sopimusehto kohtuuttomaksi ja toisaalta kumoamaan kyseinen ehto ja palauttamaan mainittu Volksbankin perimä palkkio.

10 Tässä tilanteessa Judecătoria Oradea päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan kysymyksen:

"Onko [direktiivin 93/13] 2 artiklan b alakohtaa tulkittava kuluttajan käsitteen määritelmän osalta siten, että kun luonnollinen henkilö, joka harjoittaa asianajajan ammattia, tekee pankin kanssa luottosopimuksen ilman, että luoton tarkoitusta yksilöidään siinä, ja kun kyseisen sopimuksen yhteydessä määritetään, että vakuutena on kyseisen luonnollisen henkilön asianajotoimiston antama kiinteistökiinnitys, tämä luonnollinen henkilö sisältyy käsitteen soveltamisalaan, vai siten, että hän ei sisälly sen soveltamisalaan?"

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

Alustavat huomautukset

- 11 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa ennakkoratkaisupyyntönsä, että pääasiassa kyseessä olevassa luottosopimuksessa ei mainita, mihin tarkoitukseen kyseessä oleva luotto on myönnetty.
- 12 Romanian hallitus ja Euroopan komissio korostavat sitä vastoin, että kyseisen sopimuksen sopimuksen kohdetta koskevassa osassa täsmennetään, että luotto on myönnetty Costean ”henkilökohtaisten juoksevien menojen kattamiseksi”.
- 13 On huomautettava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että SEUT 267 artiklan mukaisessa menettelyssä, joka perustuu kansallisilla tuomioistuimilla ja unionin tuomioistuimella olevien tehtävien selkeään jakoon, unionin tuomioistuin on toimivaltainen lausumaan ainoastaan unionin oikeudellisen toimen tulkinnasta tai pätevyydestä niiden tosiseikkojen perusteella, jotka kansallinen tuomioistuin sille ilmoittaa. Etenkin niiden tosiseikkoja koskevien virheiden osalta, joita ennakkoratkaisupyyntönsä on väitetty olevan, on riittävää muistuttaa, ettei ole unionin tuomioistuimen vaan kansallisen tuomioistuimen asiana selvittää oikeusriitaan johtaneet tosiseikat sekä tehdä näistä ne päätelmät, joita tämän annettavana oleva ratkaisu edellyttää (ks. tuomio Traum, C-492/13, EU:C:2014:2267, 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 14 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustele kysymyksellään lähinnä, onko direktiivin 93/13 2 artiklan b alakohtaa tulkittava siten, että asianajajan ammattia harjoittavaa luonnollista henkilöä, joka tekee pankin kanssa luottosopimuksen ilman, että kyseisessä luottosopimuksessa yksilöidään luoton tarkoitus, voidaan pitää tuossa säännöksessä tarkoitettuna kuluttajana. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kyselee unionin tuomioistuimelta lisäksi tässä yhteydessä sen seikan vaikutuksesta, että mainittuun sopimukseen perustuvan saatavan vakuutena on kyseisen henkilön hänen asianajotoimistonsa edustajana ottama kiinnitysvakuus, joka koskee mainitun henkilön ammattitoiminnan harjoittamiseen tarkoitettua omaisuutta, kuten kyseisen asianajotoimiston omistamaa kiinteistöä.
- 15 Tässä yhteydessä on huomautettava, että – kuten direktiivin 93/13 johdanto-osan kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan – yhdenmukaisia kohtuuttomia ehtoja koskevia sääntöjä on sovellettava kaikkiin ”elinkeinonharjoittajan” ja ”kuluttajan” välisiin sopimuksiin; kyseiset käsitteet on määritelty saman direktiivin 2 artiklan b ja c alakohdassa.
- 16 Näiden määritelmien mukaan ”kuluttajalla” tarkoitetaan jokaista luonnollista henkilöä, joka mainitun direktiivin kattamia sopimuksia tehdessään ei harjoita ammatti- tai liiketoimintaa. ”Elinkeinonharjoittajalla” tarkoitetaan jokaista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka direktiivin 93/13 kattamia sopimuksia tehdessään harjoittaa joko julkisen tai yksityisen alan ammatti- tai liiketoimintaa.
- 17 Mainitussa direktiivissä määritellään ne sopimukset, joihin sitä sovelletaan, näin ollen sopimuskumppanien aseman perusteella sen mukaan, harjoittavatko ne sopimusta tehdessään ammatti- tai liiketoimintaa vai eivät (tuomio Asbeek Brusse ja de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, 30 kohta ja tuomio Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, 21 kohta).
- 18 Kyseinen arviointiperuste perustuu samalla direktiivillä toteutetun suojajärjestelmän taustalla olevaan ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa kuluttajan sitoutumaan elinkeinonharjoittajan

ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön (tuomio Asbeek Brusse ja de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, 31 kohta ja tuomio Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, 22 kohta).

- 19 Tämän heikomman aseman takia kohtuuttomat ehdot eivät direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan mukaan sido kuluttajia. Kyseessä on pakottava säännös, jolla pyritään korvaamaan muodollinen tasapaino, joka sopimuksessa perustetaan sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille, todellisella tasapainolla, jolla voidaan palauttaa sopimuspuolten välinen yhdenvertaisuus (tuomio Sánchez Morcillo ja Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, 23 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 20 Samanaikaisesti on palautettava mieleen, että yksi ja sama henkilö voi tietyissä toimissa olla kuluttaja ja toisissa toimissa elinkeinonharjoittaja.
- 21 Direktiivin 93/13 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettu kuluttajan käsite on – kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 28–33 kohdassa korostanut – objektiivinen, eikä se riipu siitä konkreettisesta asiantuntemuksesta, joka asianomaisella henkilöllä voi olla, tai niistä tiedoista, jotka kyseisellä henkilöllä on todellisuudessa.
- 22 Kansallisen tuomioistuimen, jonka käsiteltävänä on sellaista sopimusta koskeva oikeusriita, joka voi kuulua kyseisen direktiivin soveltamisalaan, on tarkistettava kaikkien todisteiden ja etenkin kyseisen sopimuksen sanamuodon perusteella, voidaanko luotonottaja luonnehtia mainitussa direktiivissä tarkoitetuksi kuluttajaksi (ks. analogisesti tuomio Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, 48 kohta).
- 23 Kansallisen tuomioistuimen on tämän tehdäkseen otettava huomioon kaikki käsiteltävän asian olosuhteet – ja etenkin tarkasteltavan sopimuksen kohteena olevan tavaran tai palvelun luonne –, jotka voivat osoittaa, mihin tarkoitukseen kyseinen tavara tai palvelu on hankittu.
- 24 Unionin tuomioistuin on jo ottanut huomioon asianajajien oikeudellisia palveluja koskevien sopimusten yhteydessä tarjoamien palvelujen osalta sen, että asiakkaina olevat kuluttajat ja asianajajat ovat epäyhdenvertaisessa asemassa, joka johtuu muun muassa tietojen epäsymmetriasta kyseisten sopimusosapuolten välillä (ks. tuomio Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, 23 ja 24 kohta).
- 25 Kyseisen seikan perusteella ei kuitenkaan voida sulkea pois mahdollisuutta luonnehtia asianajaja mainitun direktiivin 2 artiklan b alakohdassa tarkoitetuksi kuluttajaksi, kun asianajaja ei sopimusta tehdessään harjoita ammatti- tai liiketoimintaa (ks. analogisesti tuomio Di Pinto, C-361/89, EU:C:1991:118, 15 kohta).
- 26 Asianajaja, joka tekee ammatti- tai liiketoimintaa harjoittavan luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön kanssa sopimuksen, joka ei muun muassa sen vuoksi, että se ei koske hänen asianajotoimistonsa toimintaa, liity asianajajan ammatin harjoittamiseen, on näet kyseiseen henkilöön nähden tämän tuomion 18 kohdassa tarkoitettua heikommassa asemassa.
- 27 Vaikka tällaisessa tapauksessa katsottaisiin, että asianajajalla on korkeatasoista ammatillista tietämystä (ks. tuomio Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, 23 kohta), tämän perusteella ei voida olettaa, ettei asianajaja ole heikompi osapuoli suhteessa elinkeinonharjoittajaan. Kuten tämän tuomion 18 kohdassa on huomautettu, se, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikommassa asemassa – joka direktiivillä 93/13 toteutetulla suojajärjestelmällä pyritään korjaamaan –, koskee sekä kuluttajan tietoja että hänen neuvotteluasemaansa, silloin kun on kyse elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimista sopimusehdoista, joiden sisältöön kuluttaja ei voi vaikuttaa.
- 28 Siitä seikasta, että asianomaiseen sopimukseen perustuvan saatavan vakuutena on kiinnitysvakuus, jonka asianajaja on ottanut asianajotoimistonsa edustajana ja joka koskee kyseisen asianajajan ammatti- tai liiketoiminnan harjoittamiseen tarkoitettua omaisuutta, kuten asianajotoimiston

omistamaa kiinteistöä, on todettava, ettei sillä ole – kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 52–54 kohdassa huomauttanut – merkitystä tämän tuomion 22 ja 23 kohdassa tarkoitetun arvioinnin kannalta.

- 29 Pääasia koskee näet sen määrittämistä, onko pääsopimuksen eli luottosopimuksen tehnyt henkilö kuluttajan vai elinkeinonharjoittajan asemassa, eikä kyseisen henkilön aseman määrittämistä liitännäisessä sopimuksessa eli kiinnitysvakuudessa, joka on vakuutena pääsopimukseen perustuvan velan maksamiseksi. Pääasian kaltaisessa asiassa se, luonnehditaanko asianajaja kiinnitysvakuutta koskevan sitoumuksensa yhteydessä kuluttajaksi vai elinkeinonharjoittajaksi, ei siis voi ratkaista hänen asemaansa luottoa koskevan pääsopimuksen yhteydessä.
- 30 Kaikkien edellä esitettyjen seikkojen nojalla kysymykseen on vastattava, että direktiivin 93/13 2 artiklan b alakohtaa on tulkittava siten, että asianajajan ammattia harjoittavaa luonnollista henkilöä, joka tekee pankin kanssa luottosopimuksen ilman, että kyseisessä luottosopimuksessa yksilöidään luoton tarkoitus, voidaan pitää tuossa säännöksessä tarkoitettuna kuluttajana, kun mainittu sopimus ei liity asianajajan ammatti- tai liiketoimintaan. Sillä seikalla, että samaan sopimukseen perustuvan saatavan vakuutena on kiinnitysvakuus, jonka kyseinen henkilö on ottanut asianajotoimistonsa edustajana ja joka koskee mainitun henkilön ammatti- tai liiketoiminnan harjoittamiseen tarkoitettua omaisuutta, kuten kyseisen asianajotoimiston omistamaa kiinteistöä, ei ole tässä yhteydessä merkitystä.

Oikeudenkäyntikulut

- 31 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 2 artiklan b alakohtaa on tulkittava siten, että asianajajan ammattia harjoittavaa luonnollista henkilöä, joka tekee pankin kanssa luottosopimuksen ilman, että kyseisessä luottosopimuksessa yksilöidään luoton tarkoitus, voidaan pitää tuossa säännöksessä tarkoitettuna kuluttajana, kun mainittu sopimus ei liity asianajajan ammatti- tai liiketoimintaan. Sillä seikalla, että samaan sopimukseen perustuvan saatavan vakuutena on kiinnitysvakuus, jonka kyseinen henkilö on ottanut asianajotoimistonsa edustajana ja joka koskee mainitun henkilön ammatti- tai liiketoiminnan harjoittamiseen tarkoitettua omaisuutta, kuten kyseisen asianajotoimiston omistamaa kiinteistöä, ei ole tässä yhteydessä merkitystä.

Allekirjoitukset